

Uus teadusdoktor Liis Ilves

KROONILISTE PÕLETIKULISTE DERMATOOSIDE METABOLOOMILINE PROFILEERIMINE

3. novembril 2023 kaitses Liis Ilves arstiteaduse filosoofiadoktori väitekirja „Krooniliste põletikuliste dermatooside metaboolomiline profileerimine“ (*Metabolomic profiling of chronic inflammatory skin diseases*).

Väitekirja juhendajad olid dermatoloogia ja veneroloogia professor Külli Kingo Tartu Ülikooli kliinilise meditsiini instituudist, meditsiinilise metaboolomika teadur Aigar Ottas Tartu Ülikooli genoomika instituudist, rakubioloogia kaasprofessor Viljar Jaks Tartu Ülikooli molekulaar- ja rakubioloogia instituudist ning dermatoloogia teadur Paula Reemann Tartu Ülikooli kliinilise meditsiini instituudist. Oponeeris professor Harri Alenius Helsingi Ülikoolist.

Psoriaas, atoopiline dermatiit ja lame lihhen on kroonilised põletikulised nahahaigused, mis mõjutavad olulisel määral inimese elukvaliteeti. Psoriaasi korral esinevad nahal erütematoos-skvamooossed naastud ning sageli kaasneb küünte ja liigeste haaratus. Atoopilisele dermatiidile on iseloomulik kuiv ja sügelev nahk ning lööbe teke konkreetsesse kehapiirkondadesse, aga see sõltub ka patsiendi vanusest. Lameda lihheni puhul tekivad nahale

klassikaliselt väga sügelevad polügonalsed lillakad paapulid. Kõigi kolme haiguse puhul on mitme kaasuva haiguse risk suurenenud.

Metaboolomika on üks „oomika“ harudest, mis tegeleb metaboliitide, näiteks aminohapete ja biogeensete amiinide profileerimisega, peegeldades selle kaudu organismis toimuvaid bioloogilisi protsesse. Metaboolomikat kasutatakse tihti erinevate seisundite biomarkerite leidmiseks, et iseloomustada ja täpsustada normaalsete või patoloogiliste protsesside mehhanisme.

Uurimistöö eesmärk oli kindlaks määrata psoriaasi, atoopilise dermatiidi ja lameda lihheni naha ja vere metaboolomiline profiil, et täpsustada nende haiguste patogeenetilisi mehhanisme. Selleks koguti patsientide ja tervete inimeste nahabioptaate nii haiguskoldest kui ka näilistelt tervest nahast. Lisaks analüüsiti vereseerumeid ning määrati neis sisalduvad metaboliidid, kasutades uurimiseks suunatud analüüsi.

Uuringute tulemusel leiti, et psoriaasiga patsientide haiguskollete nahale on iseloomulikud hüperproliferaatsioonile ja põletikule omased muutused. Atoopilise dermatiidiga patsientide haiguskol-

lete naha metaboolomilist profiili iseloomustab põletik, häirinud naha barjäärifunktsioon ja suurenenud vastuvõtlikkus oksüdatiivsele stressile. Lameda lihheniga patsientide vereseerumis esinevad muutused lipoproteiinide koostises, mis võivad põhjustada kaasuvaid haigusi või olla ka ise neist tingitud.

Kokkuvõttes aitavad saadud teadmised nende haiguste patogeenetilisi mehhanisme paremini mõista ning tulemused võiksid kliinistsite julgustada tegema lameda lihheniga patsientide rutiinset kontrolli düslipideemia suhtes.